

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КОМПЕТЕНЦІЇ ТА МІСЦЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Відповідно до ст. 125 Конституції України — найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний Суд України (Конституція України [1]).

Але, ст. 38 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» практично виключає участь Верховного Суду України при перегляді переважної більшості матеріалів кримінального провадження. До суттєвих повноважень у сфері кримінального судочинства тільки можна віднести перегляд справ з підстав: неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм закону України про кримінальну відповідальність щодо подібних суспільно небезпечних діянь (крім питань призначення покарання, звільнення від покарання та від кримінальної відповідальності), що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень; встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом.

Так, О. Л. Стасюк зазначає: «...одним із головних недоліків є й те, що Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ вирішує питання про допуск справи до провадження у Верховному Суді України. За чинним КПК України це питання вирішується колегією у складі п'яти суддів Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ. Дана колегія формується без участі суддів, що прийняли рішення, яке оскаржується» [4, с. 17].

Зі всього вище наведеного стає очевидним, що таке суттєве обмеження повноважень Верховного Суду України, яке зроблене Законом «Про судоустрій і статус суддів» та конкретизоване у відповідних статтях Кримінального процесуального кодексу України, позбавляють його процесуальних можливостей з виконання своєї конституційної функції по перегляду рішень нижчих судів. Це дало можливість дійти висновку, що фактичне процесуальне положення Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ на стадії перегляду судових рішень ставить його вище ніж Верховний Суд України, що суперечить положенням Конституції України, а саме ст. 125.

І тут постає питання про необхідність гармонізації повноважень Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ при розгляді матеріалів кримінального провадження з положеннями Конституції України щодо статусу Верховного Суду України як найвищої судової інстанції. Так, до питання про правовий статус Верховного Суду України та його повноважень при розгляді матеріалів кримінального провадження звертались такі вчені, як: Ю. П. Аленін, В. П. Бахін, Г. П. Власова, В. К. Весельський, В. І. Галаган, Л. А. Гарбовський, В. Г. Гончаренко, М. М. Михеєнко, В. В. Молдован, О. Р. Михайленко, В. Т. Нор, А. Й. Осетинський, але вони розглядають проблеми повноважень Верховного Суду України за Законом України «Про судоустрій України» 2002 року.

Сьогодні, судочинство переживає кризу, довіра українців до судів за європейським соціальним дослідженням становить 2, 1 бала за 5-бальною шкалою [2, с. 10]. Це призвело до того, що у 2010 році до Європейського суду з прав людини звернулося 61 тис. 300 українців, а у 2011 році вже було 64 тис. 500 таких звернень. При цьому за рішенням Європейського суду з державного бюджету в 2010 році було сплачено 29 174 853 грн. 54 коп., а в 2011 році такі сплати склали 25 021 734 грн. 79 коп. [3, с. 26].

Також слід зазначити, що за результатами опитування 119 (55, 6 %) респондентів вважають, що після прийняття Закону України «Про судоустрій і статус суддів» Верховний Суд України втратив статус найвищого судового органу держави. При цьому, 15 (7, 01%) опитаних вважають, що Верховний Суд є найвищим судовим органом лише юридично, а фактично, в частині здійснення судочинства, він залежний від вищих спеціалізованих судів, а організаційно від Державної судової адміністрації, Вищої ради юстиції [4, с. 12].

Безумовно, фактична втрата Верховним Судом України права на правосуддя негативно позначилася й на міжнародному іміджі України, оскільки кожна гілка судової влади, діючи відокремлено, обирає сьогодні самостійний шлях розвитку. Такий підхід є небезпечним, особливо за проголошеного принципу верховенства права, коли право ґрунтується не лише на праві закону, але і на звичаях, природних правах, справедливості. Це потребує безумовної синхронізації судової практики в єдиному центрі, щоб судові рішення в усіх видах судочинства ґрунтувалися на єдиних підходах і процесуальних принципах, поняттях, процедури. Замість цього, сьогодні кожна судова гілка формує свою судову практику, що призводить не до синхронізації, а до розбалансованості судової практики в Україні. Сьогодні ж Верховний Суд України має можливість скеровувати судову практику лише у вузькому процесуально-правовому сегменті [5, с. 132-135]. Так ми бачимо, що приведення норм, що регулюють повноваження Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ при розгляді матеріалів кримінального провадження до положень Конституції щодо статусу Верховного Суду України як найвищої судової інстанції є необхідним для розбудови правової держави.

Ми пропонуємо провести детальне розмежування повноважень Верховного Суду України та Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ та передати до компетенції першого повторну касацію. Віднесення цього інституту до повноважень Верховного Суду України, тобто надання йому можливості перегляду матеріалів кримінального провадження як з боку правильного застосування процесуальних норм, так і матеріальних, збалансувало б судову систему України.

Список використаних джерел:

1. Конституція України Верховна Рада України // Конституція // Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. – Ст. 125.
2. Матеріали XI чергового з'їзду суддів України // Вісник Верховного суду України. – 2013 – № 3. – 50 с.
3. Пошва Б. М. Міжнародні стандарти захисту прав людини як складова утворення незалежної судової влади в Україні / Б. М. Пошва // Вісник Верховного Суду України. – 2012. – № 10. – С. 20-33.
4. Стасюк О. Л. Перегляд судових рішень у кримінальних справах Верховним Судом України : автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.09 / Олександр Леонідович Стасюк . – Ірпінь : Б.в., 2012. – 17 с.
5. Курило М. П. До питання про можливість уніфікації повноважень Верховного Суду України в Судовому процесуальному кодексі / М. П. Курило // Порівняльно-аналітичне право. – 2013. – № 3/1. – С. 132-135.